

YOSHLAR O‘RTASIDA KITOBXONLIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH

Xudoyqulova Hilola Sharofiddin qizi

O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti 2-bosqich talabasi
O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi
tomonidan berilgan “Namunali xulqi uchun” oltin medal sohibasi
xudoyqulovahilola811@gmail.com

Ahmadova Munisa

Nizomiy nomidagi toshkent davlat pedagogika universiteti
Pedagogika va psixologiya fakulteti 3-bosqich talabasi
gayrataxmedov978@gmail.com

ANNOTATSIYA

Barchamizga ma’lumki kitob bizga ma’naviy bilim beradi. Jumladan; dunyoqarashimizni kengaytiradi, nutqimizni oshirishga yordam beradi. Hozirgi 21 asr axborot texnologiyalari asrida ko’pchilik yoshlarimizda kitobga bo’lgan qiziqish kamayib bormoqda shu sababli yoshlarda kitobga bo’lgan qiziqishni oshirish maqsadida ushbu maqolani yozishga kirishdik inshaolloh manfaatli bo’ladi degan umiddamiz. Ushbu maqolada siz nima uchun ko’p kitob o’qishimiz kerak. Kitob o’qishni bizga Nima uchun va qanday foydasi borligi kitob o’qishga bo’lgan qiziqishni qanday oshirish mumkinligi haqidagi ma’lumotlar bilan tanishasiz

Kalit so‘zlar: *Kitob, bilim, madaniyat, ma’naviyat, kitobxon, tafakkur, axborot, kutubxona, adabiyot, tarbiya, so‘z*

Xalqimiz tilida kitob o‘qib bilim va munosib tarbiya olish, kasb-hunar o‘rganishning ahamiyatiga doir maqollar juda ko‘p. Jumladan, “Kitobsiz aql – qanotsiz qush”, “Bilim – aql chirog‘i”, “Go‘zallik – ilmu ma’rifatda”. Bunday hikmatli naqllarni yana uzoq davom ettirish mumkin. Necha ming yillardan buyon insonlarga to‘g‘ri yo‘lni ko‘rsatib kelayotgan, ularning bilimli, tarbiyasi, kasb-hunarli va albatta baxtli bo‘lishining muhim omili – bu kitobga do‘st bo‘lish, va kitob o‘qishni kanda qilmaslikdir. Kitob – umr yo‘llarini yorituvchi so‘nmas nur, inson hayotiga mazmun baxsh etuvchi saodat manbai, unga har qanday vaziyatda ham hamroh bo‘luvchi sodiq do‘st. Insonning ma’naviy kamolotini ta’minlashda kitob singari kuchli qudratga ega vosita yo‘q. Shu bois azal-azaldan ma’rifat peshvolari, ahli donishlar butun insoniyatni kitob o‘qishga, undan ilmu odob sirlarini o‘rganishga chorlab kelishgan.

Darhaqiqat, kitob insonni erdan ko'kka ko'taruvchi, uning ma'naviy quvvatini oshiruvchi buyuk kuchdir. U insoniyatning tarixiy xotirasi, ma'naviy-ma'rifiy olami, ilmiy zaminini mustahkamlovchi, kelajakni yorqin ko'rsatib borishga qodir mash'ala hisoblanadi.

Axloq-odob borasida buyuk asarlar yaratgan Muhammad Jabalrudiy kitob haqida shunday deydi: "Ey, aziz! Kishi uchun kitobdan azizroq va yoqimliroq suhbatdosh yo'qdir. Kitob fasohat, balog'atda, latofatda tengi yo'q, munofiqlikdan xoli hamrohdir. Yolg'izlikda va g'amli ayyomlarda munis ulfatdir. Unda na nifoq boru, na gina. U shunday hamdamki, so'zlarida yolg'on va xato bo'lmaydi. Suhbatidan esa kishiga malollik etmaydi. U o'z do'stining dilini og'ritmaydi. Yuragini esa siqmaydi. U shunday rafiqdirki, kishi orqasidan g'iybat qilib yurmaydi. Uning suhbatidan senga shunday fayzli foydalar etadiki, bunday foydani odamlardan topa olmaysan. Aksincha, aksar odamlar suhbatidan kishiga zarar etadi. Kitobdek do'st ichida barcha ilmu hilm mujassamdirki, u kishilarni o'tmishdan va kelajakdan ogoh qilib turadi. Shuning uchun ham "kitob aql qal'asidir". Kitob maslahatchi, sadoqatli hamroh, eng yaqin do'st va bebaho boylik hisoblanadi. Inson hayotida uning o'rni muhim. Millatning ma'naviy-ruhiy dunyosini kitobga munosabati, kitobxonlik darajasiga qarab ham aniqlash mumkin. Jahon madaniyatiga munosib hissa qo'shgan ajdodlarimiz erishgan betakror yutuqlarning sababi ham kitob mutolaasidir. Shu bois yurtimizda aholining kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish masalasiga jiddiy e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 14-dekabr kunidagi "2020-2025-yillarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va qo'llab quvvatlash milliy dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi 781-son Qarorida belgilab berilgan vazifalar o'zining dolzarbligi bilan muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois Malaka oshirish instituti Axborot-resurs markazi xodimlari tomonidan kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish, yangi kitoblar taqdimotini o'tkazish, mutolaa madaniyatini oshirish, shu jumladan, ommaviy-axborot vositalari orqali targ'ibot-tashviqot ishlari muntazam ravishda olib borilmoqda. Kitob maslahatchi, sadoqatli hamroh, eng yaqin do'st va bebaho boylik hisoblanadi. Inson hayotida uning o'rni muhim. Millatning ma'naviy-ruhiy dunyosini kitobga munosabati, kitobxonlik darajasiga qarab ham aniqlash mumkin. Jahon madaniyatiga munosib hissa qo'shgan ajdodlarimiz erishgan betakror yutuqlarning sababi ham kitob mutolaasidir. Shu bois yurtimizda aholining kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish masalasiga jiddiy e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 14-dekabr kunidagi "2020-2025-yillarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va qo'llab quvvatlash milliy dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi 781-son Qarorida belgilab berilgan vazifalar o'zining dolzarbligi bilan muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois Malaka oshirish

instituti Axborot-resurs markazi xodimlari tomonidan kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish, yangi kitoblar taqdimotini o'tkazish, mutolaa madaniyatini oshirish, shu jumladan, ommaviy-axborot vositalari orqali targ'ibot-tashviqot ishlari muntazam ravishda olib borilmoqda.

Kitob mutolaasi inson tafakkurini oshiradi, hayotga teran ko'z bilan qaraydi. E'tibor bergan bo'lsak, so'nggi vaqtlarda yosh avlod, bolalar internet va turli ijtimoiy tarmoqlarga qiziqib ketib, ko'p kitob o'qimay qo'ygan edi. Bu bilimsizlikdan darak beradi. Bugun vatanimiz jadal rivojlanayotgan bir davrda ajdodlarimiz, donolar fikrida o'z aksini topgan kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini shakllantirishga bo'lgan e'tibor davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Chunki yosh avlodning har tomonlama shakllanishida kitob mutolaasining o'rni beqiyosligini anglagan holda, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 12 yanvarda "Kitob mahsulotlarini chop yetish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi Farmoyishi qabul qilindi. Bu hujjatda aholining keng qatlamini kitob o'qishga jalb qilish, kitob o'qish va kitobxonlikni targ'ib yetish, voyaga yetgan farzandlarimizni bog'cha yoshidan boshlab kitobga mehrlanib tarbiyalash, kitob mahsulotlarining mazmuniga e'tibor berish, ularni chop yetish sifatini yaxshilash, turli mazmundagi kitoblar bilan to'ldirilgan kitob do'konlarini ko'paytirish, kitoblar fondini yanada boyitish ko'zda tutilgan.

Zamonaviy yoshlarning kitobxonlikka munosabati bugungi kunda ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Sotsiologlar, psixologlar, adabiyotshunoslar, madaniyatshunoslar, kutubxonachilar turli mintaqalarda tadqiqot olib boradilar va jamiyatdagi zamonaviy o'zgarishlarning kitobxonlikka bo'lgan munosabatiga ta'siri bilan bog'liq muammolarni nazariy jihatdan tushunishga harakat qilishadi, ayniqsa axborot bilan bog'liq. Ko'pgina tadqiqotchilar so'nggi paytlarda yoshlarning kitob o'qishga bo'lgan qiziqishi pasayganini qayd etishgan. Ularning xulosasiga ko'ra, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida kitob o'qishni to'xtatuvchilar soni ko'payib bormoqda va bu funksional savodsizlik fenomeniga olib keladi. Universal kompyuterlashtirish yoshlar orasida kitobxonlikning ommaviyligini pasaytiradi, buning uchun vaqt yo'q. Kitob o'qishga bo'lgan qiziqishning kamayishi tashvishli, chunki kitobxonlik madaniyatli inson hayotining ajralmas qismi hisoblanadi. Yoshlarning kitobxonlik darajasi esa faqat elektron kitoblar va boshqa elektron resurslar tufayli saqlanib qolmoqda. Oddiy ota-onaning o'z farzandini tinchlantirish uchun eng mantiqiy qarori - bu multfilmni yoqish. Hozir multfilmlar taqchil emas - umumiy telekanallarda multfilmlar haqida gapirma ham, faqat multfilmlarni ko'rsatadigan ixtisoslashganlari ham bor, boshqa hech narsa yo'q. Albatta, agar bolalikdan so'zlar rasmlar bilan almashtirilsa, printsiplial jihatdan kitoblarga qiziqish paydo bo'lishi mumkin emas. Agar bola uxlashdan oldin ertaklarni

o'qimasa, u o'z tasavvuridan foydalanishni o'rganmaydi. Agar ota-onalar buni istamay, shoshqaloqlik bilan yoki "orqada qolib ketish uchun" qilsalar, bola hech qachon kitobni olib, shaxsan o'qishni xohlamaydi. Shunday qilib, bizning kunlarimizda, odam o'zi bilmagan holda, kitob o'qishdan doimiy ravishda mahrum bo'ladi. O'z qo'llari bilan bolani ommaviy axborot vositalari va axborot texnologiyalari ta'siriga olib, ota-onalari keyin nima uchun u o'qimaganiga hayron bo'lishadi. Bundan tashqari, o'smirlar tomonidan o'qiladigan adabiyotlar katta ahamiyatga ega. Qoida tariqasida, bu o'qish uchun "qabul qilingan" zamonaviy zamonaviy yozuvchilardir. Shunchaki, hamma allaqachon bebaho adabiy asarni o'ziga singdirib bo'lgan va men negadir olomondan ajralib turadigan olomondan ajralib turishni xohlamayman. Muammo shundaki, zamonaviy zamonaviy yozuvchilar odatda "shafqatsiz haqiqat" haqida kitoblar nashr etadilar. Belgilar kamdan-kam hollarda iliq his-tuyg'ularni uyg'otadi, kamdan-kam hollarda yaxshilanadi, garchi ba'zida ular o'z maqsadlariga erishadilar, lekin kamsitadilar. Zamonaviy zamonaviy yozuvchining o'ziga xos xususiyatlaridan biri - adabiy tilni mensimaslikdir. Natijada, o'smir kitobni emas, balki salbiy to'plashni oladi, keyinchalik u hayotga o'tadi, fikrlarni zaharlaydi, o'qishga bo'lgan ishtiyoqni so'ndiradi, garchi, albatta, siz o'zingizni ishontira olasiz, chunki u hammaga yoqadi, shuning uchun sizga kerak. ham yoqadi.

Global tarmoq natijasida yuzaga kelgan eng katta muammo, bu, albatta, qaramlik, tobeklik kasalligidir. Yoshlarning ko'p vaqtini internetda o'tkazishlari global muammoga aylanib ulgurgan. Bugun internet ayrim yoshlar uchun mashhur yozuvchi Xudoyberdi To'xtaboyevning "Sariq devni minib" asari qahramoni Hoshimjon topib olgan sehrli qalpoqchadir.

Umuman, internetga qaramlikning eng og'ir jihati real olamni, insoniylik burchi va vazifalarini unutishdir. Inson haqiqiy hayotda yashashi, halol mehnat qilishi, ilm olishi, zimmasidagi vazifalarini sidqidildan bajarishi, elu yurtiga fidoyilik bilan xizmat qilishi, atrofdagilarga foyda keltirishi zarur.

Internetda ko'p vaqtini o'tkazadigan insonning ruhiyatida mavhumlik va o'z qobig'iga o'ralib olish holati kuzatiladi. Bu esa uni kelajakda "uchinchi kuchlar" tomonidan manqurtlashishi, zombilashtirilishi uchun zamiin yaratadi. Bugungi kunda buzg'unchi guruhlar yoshlar ongiga ta'sir qilishda asosan internetdan foydalanayotganlari bejiz emas.

Umuman bugun psixolog-olimlarimiz kitob o'qishning foydalari haqida kamida qo'yidagi sabablarni ko'rsatmoqdalar:

Kitob o'qiydigan odamning so'z boyligi katta bo'ladi. Chunki kitob o'qilganda kishi oddiy kundalik hayotda ishlatilmaydigan so'zlarni ham uchratadi. Bu so'zning ma'nosini lug'atdan izlash ham shart emas, zero kitob umumiy mazmunidan so'zning ma'nosi ham kelib chiqadi.

Kitob o'qish boshqa odamlar bilan muloqot qilishga yordam beradi. Ya'ni kitob o'qigan odam o'z fikrlarini chiroyli, aniq, yorqin ifodalash imkoniga ega bo'ladi. Bir nechta mumtoz adabiyotni o'qishning o'zida ham kishida gapirish san'ati bir qadar rivojlangani seziladi. Shu tariqa kishi yaxshi suhbatdosh bo'la oladi, odamlarda o'zi haqida yaxshi taasurot qoldiradi.

Kitob o'qish insonni dadillashtiradi. Kitob o'qigan insonning o'ziga ishonchi ortadi. Chunki kitobdan olgan ilmlari unga madad beradi. Atrofingizdagi odamlarda esa siz haqingizda yaxshi tasavvur o'yg'onadi. Bu esa sizni yanada jur'atli qiladi.

Xulosa qilib aytganda, kitob bizning hozirgi hayotimizdir. Unga hamma muhtoj... qariyalar, o'rta yoshlilar, yoshlar va hatto bolalar ham. Hamma gap ular uchun kitob tanlashda, biz hammadan oldin nomunosib tanlangan kitoblarni o'qish hech narsa o'qimagandan ko'ra yomonroq va zararliroqdir, degan fikrga qo'shilamiz. Kitoblarning tanlanishi odamning fikr dunyosini, uning hayotiy qadriyatlarini ochib beradi. Biz kelajagimiz bo'lmish yosh avlodni ta'lim-tarbiya olishlari uchun shart-sharoit yaratish, sog'-salomat ulg'aytirish, ularga ota-ona kabi mehr berish oliy maqsadimiz. Bolalarning barkamol shaxs bo'lib ulg'ayishida ularning hayotida kitobning roli beqiyosdir. Ular qachon kitobga mehr beradi degan savolga yagona javob bor. Qachonki bolalarga o'zlarining dunyo qarashi va yoshiga mos kitob tanlay olsak, bolada kitobga muhabbat uyg'otadi. Aslida, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'spirin o'quvchilar o'z adabiyotlarini to'g'ri tanlaganlarida, ular yaxshi o'qiydigan bo'ladi. Bizning vazifamiz esa bunga ko'maklashishdir

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. *#cyberlinenka*
2. *lex.uz*
3. *fayllar.org*
4. *ziyouz.com*
5. *zarnews.uz*